

Нетудихата К.Л., кандидат економічних наук,
доцент, доцент кафедри менеджменту
Чорноморський національний університет
ім. Петра Могили

Кулешір М.М., магістрант 2-го підготовки,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та
страхування»

Миколаївський міжрегіональний інститут
розвитку людини Університету «Україна»

DOI: <https://doi.org/10.58521/2521-1390-2024-30-6>

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

ECONOMIC ESSENCE OF THE DIAGNOSTICS OF THE FINANCIAL STATE OF THE ENTERPRISE

Анотація. У статті досліджено види невизначеності економічної системи підприємства, які виникають внаслідок дефіциту інформації та недостатністю її достовірності, неефективних управлінських рішень, діями менеджменту, обмеженнями що виникають у процесі прийняття управлінських рішень. Наведено фактори невизначеності та виокремлено їх основні групи. Узагальнено основні підходи до визначення сутності поняття «фінансова стійкість». Запропоновано власне визначення фінансової стійкості підприємства. Виділено основні такі форми фінансової стійкості: поточна, потенційна, формальна, реальна. Виділено два основні підходи до діагностики фінансового стану підприємства з точки зору часу: статичний та динамічний. Охарактеризовано відмінності при реалізації статичного та динамічного підходів діагностики фінансового стану підприємства. Досліджено фактори, які впливають на фінансову стійкість підприємства: зовнішні та внутрішні. Запропоновано застосування адаптивної системи у процесі діагностики та управління фінансового стану підприємства.

Ключові слова: діагностика, фінансовий стан, економіка, безпека, невизначеність.

Abstract. The article examines the types of uncertainty of the economic system of the enterprise, which arise as a result of the lack of information and its lack of reliability, ineffective management decisions, management actions, limitations arising in the process of making management decisions. Uncertainty factors are given and their main groups are distinguished. The main approaches to defining the essence of the concept of "financial sustainability" are summarized. A proper definition of the financial stability of the enterprise is proposed. The main forms of financial stability are highlighted: current, potential, formal, real. Two main approaches to diagnosing the financial state of the enterprise from the point of view of time are distinguished: static and dynamic. The

differences in the implementation of static and dynamic approaches to diagnosing the financial state of the enterprise are characterized. Factors affecting the financial stability of the enterprise were studied: external and internal. It is proposed to use an adaptive system in the process of diagnosing and managing the financial state of the enterprise.

Keywords: diagnosis, financial condition, economy, security, uncertainty.

Постановка проблеми. В сучасних умовах постійного розвитку економічного та фінансового сектору нашої країни, питання діагностики фінансового стану підприємства актуалізується з кожним днем все більше і більше. Продуктивна та ефективна діяльність кожного підприємства насамперед напряму залежить від відповідним чином організованої діагностики його фінансового стану. Якщо, на підприємстві здійснюється діагностика фінансового стану, то дане підприємство являється більш успішним у порівнянні з іншими підприємствами при одержанні кредитів від банківських установ, зацікавленості серед потенційних інвесторів, бажанні працювати у них більш кваліфікованих та досвідчених працівників. Чим краще налагоджений процес діагностики фінансового стану на підприємстві, тим більш воно являється стресостійким в сучасних кризових умовах, підвищує рівень своєї прибутковості та унеможливорює ймовірність банкрутства. Тому, завданням діяльності більшості підприємств є систематичне проведення діагностики фінансового стану у довгостроковій та короткостроковій перспективах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання дослідження діагностики фінансового стану підприємства були у центрі уваги класиків економічної теорії А. Сміта, Т. Шульца, Г. Беккера, які започаткували теорію фінансової результативності.

Формування цілей. Метою статті є висвітлення основних завдань діагностики фінансового стану підприємства.

Виклад основного матеріалу. Однією з основних характеристик сучасної економіки є все зростаюча динаміка зовнішнього середовища та ускладнення механізмів її впливу на господарську діяльність підприємств. Також, у ринковому середовищі невизначеність являється характерною рисою економічної діяльності, оскільки спрогнозувати поведінку ринку та ринкових факторів з високим рівнем достовірності досить складно.

Слід зазначити, що існують різні види невизначеності, а саме:

- невизначеність, яка виникла внаслідок дефіциту інформації та недостатністю її достовірності, що обумовлено технічними, соціальними та іншими причинами;
- невизначеність, яка виникла в результаті неефективних управлінських рішень;
- невизначеність що була спричинена діями менеджменту, внаслідок недостатнього врахування факторів, які впливають на прийняття рішень;
- невизначеність, яка пов'язана з різними обмеженнями, що виникають у процесі прийняття управлінських рішень;

• невизначеність, яка спричинена нестабільністю зовнішнього середовища, що впливає на процес прийняття управлінських рішень [1, 5, 7, 10, 14, 19, 20, 22].

Фактори невизначеності, будучи її об'єктивними джерелами, поділяються на такі групи:

- фактори, що належать до внутрішнього середовища підприємства;
- фактори, що належать до економічної політики на підприємстві;
- фактори внутрішньої інформаційної невизначеності економічної політики на підприємстві [3, 5, 6, 10, 14, 19, 20].

Отже, здатність підприємства фінансувати свою діяльність на розширеній основі, протистояти викликам нестабільного зовнішнього середовища та забезпечувати свою платоспроможність у несприятливих умовах, демонструє його стійкий фінансовий стан. При цьому під фінансовим станом на нашу думку, можна мати на увазі комплекс параметрів, які характеризують наявність та використання фінансових ресурсів підприємства у процесі його господарської діяльності.

На основі літературних джерел [1, 5, 7, 10, 14, 19, 20, 22] ми можемо виділити три підходи до визначення сутності поняття «фінансова стійкість».

Згідно з першим з них, дане поняття розглядається у вузькому значенні, як один із показників фінансового стану підприємства. В свою чергу, прихильники другого підходу акцентують увагу на важливості показників фінансової стійкості для оцінки, насамперед, ділової активності та надійності підприємства, які визначають його конкурентоспроможність, тим самим виступаючи гарантом ефективної реалізації економічних інтересів, причому як самого підприємства, так і його партнерів. Зрештою, прихильники третього підходу, пов'язують фінансову стійкість підприємства з ефективним формуванням, розподілом та використанням його фінансових ресурсів.

На нашу думку, під фінансовою стійкістю слід розуміти здатність підприємства фінансувати свою діяльність на розширеній основі, протистояти викликам нестабільного зовнішнього середовища та підтримувати свою платоспроможність при несприятливих економічно-фінансових умовах.

Отже, ми можемо виділити такі форми фінансової стійкості:

- поточна (спостерігається на конкретний момент часу);
- потенційна (пов'язана з можливими трансформаціями з урахуванням мінливих зовнішніх умов);
- формальна (організована та підтримувана ззовні, наприклад, державою);
- реальна (спостерігається в умовах конкуренції з урахуванням можливостей розширення господарської діяльності) [2, 5, 7, 10, 14, 19, 20, 21].

Також, ми можемо виділити два основні підходи до діагностики фінансового стану підприємства з точки зору часу: статичний та динамічний. При цьому, перший досліджує фінансовий стан підприємства, аналізуючи результати його фінансово-господарської діяльності, а другий – з точки зору динаміки зовнішніх і внутрішніх економічних процесів, що здійснюються на підприємстві.

Зазначимо, що основою статичного підходу являється методика аналізу фінансових результатів, основною метою якої є визначення досить обмеженого з кількісної точки зору набору параметрів, що визначають ступінь фінансової стійкості підприємства.

Відповідно до даного підходу, фінансова стійкість підприємства визначається співвідношенням вартості його оборотних коштів та величин власних та позикових джерел формування даних коштів.

У свою чергу, з точки зору динамічного підходу під стійкістю розуміється здатність системи повертатися у стан рівноваги під впливом несприятливих зовнішніх факторів впливу. Оскільки, вплив зовнішніх факторів в одних випадках приводить до позитивних змін у діяльності підприємства, в інших – до негативних. Тому, господарська система підприємства повинна мати таку структуру, за допомогою якої вона може підлаштовуватися до кризових умов та забезпечувати свою фінансову стійкість [1, 5, 7, 10, 14, 19, 20, 22].

Відмінності при реалізації зазначених підходів:

1. Статичний підхід:

- об'єкт аналізу (наявність коштів на рахунках підприємства, що гарантує його платоспроможність);
- функції (визначення надлишку або нестачі джерел та засобів формування запасів і витрат);
- оцінювання (показники ліквідності та платоспроможності);
- характер показника (статичний);
- інформація, необхідна для визначення (фінансова звітність підприємства);
- прогностичний потенціал (низький) [1, 5, 7, 10, 14, 19, 20, 22].

2. Динамічний підхід:

- об'єкт аналізу (здатність підприємства як економічної системи, що перебуває під впливом негативних зовнішніх факторів, функціонувати та розвиватися відповідно до поставленого мети);
- функції (прогнозування ситуації для підприємства, визначення можливостей підвищення ефективності його функціонування);
- оцінювання (система показників фінансової стійкості підприємства з позиції динаміки);
- характер показника (моментний);
- інформація, необхідна для визначення (система зовнішніх та внутрішніх факторів, що характеризують ситуацію на підприємстві в динаміці);
- прогностичний потенціал (високий) [1, 5, 7, 10, 14, 19, 20, 22].

Зазначимо, що стійкий фінансовий розвиток являється результатом можливостей підприємства (яке перебуває під впливом негативних зовнішніх факторів) досягати у подальшому перспективного розвитку.

Процес досягнення перспективного розвитку на підприємстві здійснюється шляхом певних етапів, які характеризують відповідний рівень його фінансової

стійкості. Також, необхідно відмітити, що стійкість підприємства характеризує не тільки стійкість його функціонування на даний момент, вона відображає стійкість його розвитку, що являється найважливішою метою управління підприємством.

Фактори, які впливають на фінансову стійкість підприємства, можна підрозділити за місцем виникнення на зовнішні та внутрішні. При цьому у процесі проведення фінансового аналізу основна увага приділяється внутрішнім факторам, на які підприємство може впливати.

До цих факторів ми можемо віднести:

- галузеву належність підприємства;
- структуру вироблених підприємством товарів та послуг;
- розмір статутного капіталу підприємства;
- величину витрат та їх співвідношення з фінансовими результатами діяльності;
- стан майна та ресурсів підприємства [3, 5, 6, 10, 14, 19, 20].

У свою чергу, до зовнішніх факторів ми можемо віднести економічні умови ведення господарської діяльності. Основними з них являється використання новітньої техніки та технологій, платоспроможний попит та рівень доходів споживачів, податкова та кредитна політика, зовнішньоекономічні зв'язки, система цінностей у суспільстві тощо. Впливати на дані фактори підприємство не має можливості, але може пристосуватися до їхнього впливу за допомогою адаптивної системи управління фінансовим станом.

Адаптивна система успішніше долає кризи, обумовлені змінами зовнішнього середовища. Вона відрізняється різноманітністю видів її елементів, гнучкістю відносин та зв'язків, децентралізованим прийняттям рішень та орієнтацією на зовнішнє середовище. У зв'язку з цим дана система набагато менше потребує коригування, успішніше досягає поставленої мети діяльності підприємства [1, 5, 7, 10, 14, 19, 20, 22].

Отже, адаптивна система управління являється максимально продуктивною у процесі використання фінансового потенціалу підприємства, що створює стійке підґрунтя для забезпечення ефективного фінансового стану. Набагато більший рівень динамічності адаптивної системи дозволяє підприємству оперативніше реагувати на виклики зовнішнього середовища. У зв'язку з цим економічні структури підприємства можуть набагато швидше переорієнтуватися на вирішення найактуальніших в даний час завдань.

Висновки. Для реалізації завдань адаптивної системи ключового значення має запровадження функцій інформаційного забезпечення системи управління підприємством, аналізу та діагностики, а також прогнозування попиту та можливостей внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства, перспективного розвитку образу об'єкта управління, самоконтролю ефективності управлінських рішень. При цьому, дані функції повинні реалізовуватися в режимі моніторингу, постійного поповнення інформації про об'єкт та його можливий

майбутній стан. Прогнозування фінансової стійкості підприємства являється найважливішим напрямом використання даної інформації.

Список використаних джерел

1. Балахонова О.В., Захарченко В.І., Величко М.Р. Оптимізація інвестиційного ризику з використанням інструменту його диверсифікації. *Ринкова економіка : сучасна теорія і практика управління* : зб. наук. праць. Одеса: ОНУ, 2019. Вип. 1/41. Т. 18. С.57-68.
2. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Блажчук А.О., Стець В.І. Методи управління інноваційними моделями на підприємствах. *Науковий простір: актуальні питання, досягнення та інновації: Міжнародна науково-практична конференція здобувачів освіти та молодих вчених*, м. Вінниця, 23-24 листопада 2021 р.: тези, статті / ред.кол.: Драбовський А.Г. та ін. Вінниця: Вінницький кооперативний інститут, 2021. С. 323-325.
3. Балахонова О.В. Теорії конкуренції та практики визначення конкурентоспроможності в умовах безпекоорієнтованого розвитку. Колектив. моногр.; за ред. М.М.Меркулова. Ізмаїл-Одеса, : Фенікс, 2020. 196 с.
4. Балахонова О.В. Актуальні проблеми економіки і менеджменту: теорія, інновації та сучасна практика. Колектив моногр., книга сьома / за ред. д.е.н, проф. Кузнєцова Е.А. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 340 с.
5. Балахонова О.В. Удосконалення підходів в дослідженнях саморозвитку виробничо-господарських систем. *Ринкова економіка : сучасна теорія і практика управління* : зб. наук. праць. 2020. Вип. 3/46. Т. 20. С.146-159.
6. Балахонова О.В. Характер інноваційності сучасних економічних систем. *Науковий вісник Міжнародного гумані-тарного університету* : зб. наук. праць. 2020. Серія: Економіка і менеджмент Вип. 43. С.4-12.
7. Балахонова О.В. Аналіз підходів до вибору господарської системи сталого розвитку. *Освіта, економіка управління: сучасний стан та інновації*: зб. наук. праць. 2021. Вип. 6. С.4-13.
8. Балахонова О.В. Економічна політика країни в контексті бюджетних обмежень. *Матер. X міжнар. науково-практ. конф. «Формування потенціалу економічного розвитку промислових підприємств»*. Одеса, Державний університет «Одеська політехніка» 2021. С.57-59.
9. Балахонова О.В., Мельниченко Д.О. Удосконалення системи управління персоналом в лікувально-профілактичній установі. *Матер. VIII міжнар. науково-практ. конф. «Глобалізація: співвідношення міжнародних та національних економічних інтересів під впливом нових викликів»* (9 квітня 2021) Одеса, 2021. С.55-59.
10. Балахонова О.В. Подвійність управлінського консультування: професійна діяльність і ділова активність. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*: зб. наук. праць. 2018. Вип. 1/38. Т. 17. С.42-52.
11. Балахонова О.В. Сучасні тенденції в системі управлінської звітності в контексті євроінтеграційних процесів. *Матер. III міжнар. науково-практ. конф.*

«Фінансові та економічні аспекти підприємництва» (12-13 грудня 2018). Ірпінь, 2018. С.113-115.

12. Балахонова О.В., Коломієць М.В. Ресурсна база сучасного розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. «Економіка. Фінанси. Право». № 11/1. 2017. С.54-58.

13. Балахонова О.В., Захарченко Н.В. Теорія і практика регулювання економічних відносин у нестабільному середовищі. *Міжн. наук. вир. журнал «Сталий розвиток економіки»*. № 2. 2017. С.83-89.

14. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Одінцова О.О. Механізм формування конкурентоспроможності підприємств в сучасних економічних умовах. *Економіка та суспільство*. 2021. № 34. DOI: 10.32782/2524-0072/2021-34-626.

15. Гріщенко І.В., Гринчук Т.П., Циганчук В.А. Методи формування конкурентоспроможності підприємств. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-82>.

16. Гріщенко І.В., Ковбій А.С., Рибчинський Б.В., Макогон Н.А. Забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств. *Сучасна наука: проблеми, перспективи, інновації: Міжнародна науково-практична конференція викладачів, практичних працівників, молодих учених та студентів*, м. Вінниця, 11-12 листопада 2020р. 2020. С. 351-353.

17. Гріщенко І.В., Приленська О. Стійкий розвиток підприємницького сектору економіки України на основі проектування інвестиційно-інноваційного потенціалу. *Сучасна наука: проблеми, перспективи, інновації: Міжнародна науково-практична конференція викладачів, практичних працівників, молодих учених та студентів*, м. Вінниця, 11-12 листопада 2020р. 2020. С. 348-351.

18. Гріщенко І.В., Кобаль О.А. Завдання оцінки фінансового стану підприємства. *Соціально-економічні трансформації у розвитку держави: зб. наук. праць*. Всеукраїнська науково-практична конференція, м. Вінниця, 22-23 квітня 2021р. Вінниця. С. 74-77.

19. Гріщенко І.В. Методи оцінки поточного фінансового стану підприємства. *Соціально-економічні трансформації у розвитку держави: зб. наук. праць*. Всеукраїнська науково-практична конференція, м. Вінниця, 22-23 квітня 2021р. Вінниця. С. 77-80.

20. Гріщенко І.В., Гринчук Т.П. Основні аспекти фінансового планування в системі фінансової безпеки підприємства. *Економіка та суспільство*. Вип. № 22/2020. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2020-22-14>.

21. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Циганчук В.А., Мазур О.В. Методи забезпечення ефективності інвестиційно-інноваційних проектів. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. 2020. Вип. 60. С. 30-34.

22. Балахонова О.В., Захарченко В.І. Обґрунтування побудови механізму управління інноваційним розвитком регіону. *Науковий журнал «Інноваційна економіка»*. 2016. №7-8 (64). С.86-89.

23. Нетудихата К.Л., Трущенко І.С. Теоретичні засади діагностики фінансового стану підприємства в системі антикризового управління. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. Випуск 1 (12). С. 207–210.

24. Нетудихата К.Л. Фінансова стійкість машинобудівних підприємств України на сучасному етапі розвитку економіки. *Інфраструктура ринку*. 2018. Випуск 15. С. 167-173.

Турчак В.В., кандидат економічних наук,
доцент кафедри бізнесу і права,
Вінницький інститут Університету «Україна»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2557-2534>

Євась Т.В., старший викладач
кафедри бізнесу і права,
Вінницький інститут Університету «Україна»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9637-7341>

Мартинюк Н.Р., магістрант 2-го року
підготовки, спеціальність «Менеджмент»
Миколаївський міжрегіональний інститут
розвитку людини Університету «Україна»

DOI: <https://doi.org/10.58521/2521-1390-2024-30-7>

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

MANAGEMENT OF THE FINANCIAL STABILITY OF THE ENTERPRISE IN MODERN CONDITIONS

Анотація. У статті розглянуто зміст управління фінансовою стійкістю з погляду макро- та мікроекономіки. Уточнено сутність «управління фінансовою стійкістю» як комплексного поняття. Сформульовано головну мету управління фінансовою стійкістю, якою виступають забезпечення та підтримка фінансової стабільності підприємства у складних реаліях сьогодення. Виявлено, що фінансова стійкість підприємства одночасно є метою управління, об'єктом оцінювання, регулювання та контролю; є об'єктом управлінського впливу та компонентом системи менеджменту. Визначено, що для ефективної реалізації процесу управління фінансовою стійкістю підприємства необхідно впроваджувати відповідні функції управління.

Ключові слова: фінансова стійкість, управління фінансовою стійкістю, фінансовий менеджмент, механізм управління фінансовою стійкістю, фінансовий стан підприємства.

Abstract. The article examines the content of financial stability management from the point of view of macro- and microeconomics. The essence of «financial stability